

Ion-Ovidiu Pânișoară,
Sorin Cristea, Ionuț Stoican

Pedagogie pentru suflet

50 de concepte și întâmplări
din viața școlii

Cuprins

<i>Cuvânt înainte</i>	9
1. Autoeducația	11
<i>Educatorea care creștea OAMENI.</i>	14
2. Competențele didactice	16
<i>Banca medicilor</i>	19
3. Comunicarea în sala de clasă	20
<i>Cum te cheamă pe tine?</i>	23
4. Conflictul în educație	25
<i>Empatia care doare.</i>	28
5. Curriculumul	30
<i>Hainele tale au un miros!</i>	33
6. Diferențierea instruirii	35
<i>Povestea lui Dan.</i>	38
7. Educația	40
<i>Absențe motivate.</i>	45
8. Educația formală	46
<i>Inspecția – „Dar și ce mai țipă!”</i>	49
9. Educația informală	50
<i>Livratorul</i>	52
10. Educația nonformală	53
<i>Ce bine este acasă</i>	55
11. Educația permanentă	56
<i>Jocul de cărți</i>	60

12. Emoțiile în școală.	62
<i>La tablă</i>	65
13. Empatia	66
<i>Ali</i>	68
14. Erori de evaluare	70
<i>O eroare care poate să strice viitorul</i>	73
15. Evaluarea în școală.	77
<i>Nu ne luați educatoarea!</i>	82
16. Feedbackul în educație.	83
<i>Criza educațională</i>	86
17. Generația digitală	88
<i>Elevul din banca cu ghivecele de flori</i>	91
18. Idealul educațional/idealul educației	94
<i>Vă urăsc, vă iubesc</i>	98
19. Inteligența artificială	100
<i>Diriginta</i>	104
20. Învățarea centrată pe elev.	105
<i>Un fluturaș</i>	108
21. Învățarea digitală	110
<i>Păpușa de porțelan</i>	113
22. Învățarea școlară	114
<i>Încalță-te cu pantofii mei</i>	116
23. Managementul clasei de elevi	118
<i>Inspecția și „capitolul 2”</i>	123
24. Managementul stresului	124
<i>Dresoarea de lei</i>	127
25. Managementul timpului	128
<i>Eleva din mijloc</i>	130
26. Manualul școlar	131
<i>Profesorul din sala de lectură</i>	134

27. Metodele de evaluare	136
<i>Profesorul este de vină</i>	139
28. Metodele de instruire	140
<i>Telenovela</i>	144
29. Metodologia didactică	145
<i>Vacanța la schi</i>	148
30. Modele și teorii ale instruirii	150
<i>Al meu</i>	154
31. Motivația pentru învățare	156
<i>Băiatul care zâmbea prea puțin</i>	158
32. Obiectivele pedagogice	160
<i>De ce râzi? Nu ești un elev de nota 10</i>	163
33. Operaționalizarea obiectivelor pedagogice	164
<i>Bianca încearcă să copieze</i>	166
34. Personalitatea cadrului didactic	168
<i>Muzicuța</i>	171
35. Planul de învățământ	173
<i>Profesorul de desen</i>	176
36. Practica pedagogică	177
<i>Fault</i>	179
37. Predarea – concept pedagogic	180
<i>G de la „golan”, F de la „fraier”</i>	183
38. Principiul accesibilității cunoștințelor	184
<i>Geanta lipită de catedră</i>	186
39. Principiul interdependenței dintre teorie și practică	188
<i>Nota 10</i>	191
40. Principiul optimismului pedagogic	193
<i>Merele recunoștinței</i>	195
41. Principiul participării conștiente și active la activitatea de învățare	197
<i>Ce mai faceți?</i>	199

42. Procesul de învățământ ca relație predare-învățare-evaluare	202
<i>Înapoi în viitor</i>	206
43. Programa școlară	208
<i>Ai timp</i>	211
44. Proiectarea pedagogică.	213
<i>Pe gheață</i>	216
45. Psihologie/pedagogie pozitivă	218
<i>Zvonul</i>	220
46. Reziliența (școlară).	222
<i>Provocarea</i>	225
47. Stilurile de predare/învățare	228
<i>Azilul de bătrâni</i>	231
48. Stima de sine	234
<i>Cealaltă Diana</i>	237
49. Succesul și insuccesul școlar	239
<i>Telefonul</i>	243
50. Tactul pedagogic	246
<i>Inspecția din „banca proștilor”</i>	248
<i>Bibliografie</i>	249

Educația nonformală

Educația nonformală este o *formă generală* de realizare a educației, *organizată și planificată flexibil de specialiști* în educație *nonformală* prin *activități pedagogice opționale*:

- a) *perișcolare* – tradiționale (excursii, vizite, tabere, cluburi, universități populare, spectacole de teatru, cinema, expoziții), moderne (bibliotecă/mediatecă școlară/universitară; televiziune școlară/universitară etc.) și postmoderne (prin resurse informatice, softuri educaționale etc.);
- b) *parașcolare* – în mediul socioprofesional (cursuri de reciclare, perfecționare profesională, conferințe tematice, programe culturale orientate spre educație permanentă etc.).

Pentru Almeida și Morais (2025), „educația nonformală duce de obicei la o calificare ce nu este recunoscută formal sau încadrată într-un program educațional formalizat sau acreditat corespunzător (...), ea presupune că educația poate avea loc dincolo de spațiul delimitat de sălile de clasă tradiționale”. La rândul lui, Falk (*apud* Marques & de Freitas, 2016) a observat că „devine din ce în ce mai evident că o parte substanțială a învățării unui individ are loc în afara sistemului școlar tradițional și pe tot parcursul vieții, fie pe internet, în muzee, cluburi sau asociații și în nenumărate alte contexte”.

Analiza pedagogică a educației/instruirii nonformale evidențiază:

- a) *sfera de referință* desfășurată la nivelul activităților pedagogice organizate și planificate flexibil, neobligatorii (opționale,

facultative), realizate în școală, în afara orarului școlar formal și în instituțiile specializate în educația/instruirea nonformală (cluburi ale elevilor, tabere de petrecere a timpului liber și de pregătire specială/a olimpicilor etc., televiziunea școlară/universitară etc.);

- b) *funcția generală* de formare-dezvoltare a educatului (elevului) prin activități organizate și planificate de specialiști în educație, în mod flexibil, neierarhic, neobligatoriu, aflate în raporturi de *complementaritate* (prin extindere/aprofundare/specificare/localizare) cu educația/instruirea *formală*;
- c) *structura de bază* construită *flexibil* la nivelul *corelației pedagogice* dintre *educator* (profesor de specialitate, profesor-diriginte, profesor *specialist în educație nonformală*) și *educat* (elev), realizată în condiții de adaptabilitate *normativă* și de inovare *metodologică* necesară în context deschis;
- d) *caracteristicile specifice: organizare-planificare* neierarhică, flexibilă, neobligatorie, adaptabilă la cerințele/opțiunile individuale (ale elevilor) și comunitare (școlare, locale etc.); realizare-dezvoltare prin *activități pedagogice nonformale*, desfășurate în acord cu obiectivele specifice unor programe extrașcolare (în afara orarului școlar formal), aflate în raporturi de complementaritate cu programele școlare formale; angajare *funcțională* la nivel de extindere, aprofundare, aplicare/localizare a cunoștințelor de bază dobândite prin educație formală; implicare *teleologică* în procesul de dezvoltare a capacității elevilor de experimentare disciplinară și interdisciplinară, cu aplicabilitate extinsă (tehnologică, în perspectiva orientării școlare și profesionale; estetică/artistică; psihofizică/sportivă, igienico-sanitară; morală/civică, juridică, deontologică, religioasă); desfășurare *metodologică* prin metode didactice în care predomină acțiunea practică, organizată frontal, pe grupe/microgrupe și individual, în condiții de evaluare continuă formativă, nonformală (neformalizată/fără note școlare) (Cristea, 2021, pp. 102-109).

Ce bine este acasă

Profesoara a intrat veselă în clasă, avea o zi bună și își propusese să îi facă și pe elevi să se simtă la fel. De aceea a anunțat, cu zâmbetul pe buze, tema zilei: o compunere cu titlul „Ce bine este acasă!”.

Elevii se apucă imediat de scris, cu multă voie bună, așa cum se aștepta profesoara. Totuși, Mioara, una dintre eleve, nu pare prea mulțumită. Mai mult, se foiește în bancă, este tot timpul cu „ochii pe pereți”, nu pare nici atentă, nici interesată.

Nedumerită și un pic supărată, profesoara o nominalizează să citească cele scrise. Mioara o privește în gol, ezită, se bâlbâie.

Atunci doamna profesoară insistă și o amenință că, „în caz contrar, o să ai nota 4!”. În sfârșit, Mioara începe să citească cu glasul tremurat, dar cadrul didactic o întrerupe dur:

— Nu o să faci nimic în viață, fetițo, dacă nici o compunere nu poți citi! Stai jos! Îți dau un 5 din milă.

Apoi a plecat nervoasă, gândindu-se: „Uite ce mi-a stricat asta ziua!”.

În urma ei clasa a rămas minute bune în tăcere. Nimeni nu îndrăznea să privească în direcția colegei lor. Toți elevii știau că Mioara trecea printr-o perioadă foarte grea, casa ei arsese în urmă cu un an și îi muriseră ambii părinți, ea fiind crescută acum de bunicii din partea tatălui. Pentru ea, „acasă” însemna doar amar, miros de ars și lacrimi.

Educația permanentă

Educația permanentă este o *direcție generală de dezvoltare a educației* definită și analizată de *teoria generală a educației*, pe fondul paradigmei *curriculumului*, afirmată istoric în epoca post-modernă (contemporană). În această perspectivă, „învățarea deliberată poate și ar trebui să aibă loc pe tot parcursul vieții” (Sharma, 2004) și este „adesea legată de perspectiva unei societăți care învață, o societate organizată astfel încât să ofere oportunități (maxime) de învățare pentru fiecare dintre membri săi” (Field & Leicester, 2003).

Educația permanentă constituie astfel premisa necesară pentru realizarea celorlalte două direcții generale de dezvoltare a educației:

- a) *autoeducația*, care implică transformarea educatului (elevului adolescent, studentului etc.) în propriul educator, capabil de autoproiectare curriculară;
- b) *valorificarea deplină a educabilității* la nivelul optimizării raportului dintre:
 - *ereditate* – *premise naturală* a dezvoltării umane;
 - *mediu* – *condiție socioculturală* a dezvoltării umane;
 - *educația de calitate* proiectată curricular în perspectiva educației permanente și a autoeducației – *factor determinant al dezvoltării umane* (Cristea, 2000, pp. 120-123; 2015, pp. 166-180; 2021, pp. 118-129).

Educația permanentă angajează toate *conținuturile* și *formele* generale ale educației (morală, științifică, tehnologică, estetică,

psihofizică; formală, nonformală, informală) integrate și valorificate în plan:

- a) *vertical*, aprofundat în fiecare moment al existenței umane, care poate fi identificat și fixat în context deschis, școlar/universitar și postșcolar/postuniversitar;
- b) *orizontal*, extins pe tot parcursul existenței umane, în cadrul tuturor vârstelor psihologice și școlare (și postșcolare).

Analiza educației permanente evidențiază:

- 1) *funcția pedagogică generală îndeplinită* – promovarea educației de calitate, consistentă și durabilă, realizată prin valorificarea deplină a tuturor resurselor educatului: a) *psihologice* (cognitive, noncognitive și psihomotorii), specifice fiecărei vârste; b) *sociale* (culturale, politice, economice, comunitare, naturale – obiectivate pedagogic în conținuturile și formele generale ale educației), dezvoltate în context școlar/universitar, extrașcolar/extrauniversitar, postșcolar/universitar;
- 2) *structura de bază* construită și perfecționată la nivelul interdependenței dintre toate conținuturile generale ale educației (morale, intelectuale/științifice, aplicate/tehnologice, estetice, fizice/psihofizice) și formele generale ale educației (organizate – formală, nonformală; neorganizate – informală), distribuite și valorificate *temporal* (*vertical*, continuu) și *spațial* (*orizontal*, în orice moment al existenței umane), în mod *deschis*, pe tot parcursul existenței umane.

Fundamentele educației permanente sunt *pluridisciplinare*:

- a) istorice – de la educația adulților la „societatea educativă”;
- b) *filozofice* – de la umanism la reconcilierea dintre *cultura științifică, tehnologică și managerială*;
- c) *psihologice* – de la autoînvățarea continuă specializată la autoînvățarea care asigură „unitatea cunoștințelor” susținută *transdisciplinar*;

- d) *sociologice* – de la autoînvățarea dirijată la instruirea pentru readaptare și participare;
- e) *antropologice* – de la dezvoltarea unui tip de personalitate multilaterală la un tip de personalitate deschisă;
- f) *economice* – de la diviziunea muncii în societatea industrializată la diviziunea serviciilor în societatea informațională (Dave, 1992).

Strategia de *realizare a educației permanente* este construită curricular la nivelul interdependenței pedagogice, psihologice și sociale dintre:

1) *Obiectivele educației permanente:*

- a) *general* = transformarea societății în „societate educativă”, funcțională la nivel de „cetate educativă” (UNESCO; vezi Lengrand, 1973; Faure, 1974);
- b) *specifice* = extinderea structurilor (de educație formală și nonformală); perfecționarea legăturilor dintre toate treptele și disciplinele de învățământ; valorificarea pedagogică a resurselor psihologice și sociale ale personalității pe tot parcursul existenței umane; implicarea tuturor profesorilor și actorilor sociali în procesul de *educație permanentă*;

2) *Conținuturile educației permanente:*

- a) *generale* (morale, științifice, tehnologice, estetice, psihofizice), determinate de valorile pedagogice generale (binele moral, adevărul științific, utilitatea adevărului științific, frumosul din artă, natură și societate, sănătatea psihică și fizică);
- b) *specifice*, raportate la *produsele superioare ale culturii*, validate istoric (arta; filozofia; religia; științele: logico-matematice și informatice, ale naturii, socioumane; tehnologia/știința aplicată), și la *informațiile transmise informal* de mediul social, care pot fi transformate în mijloace de autoînvățare eficientă.